

stveno i svaki, kako se onda govorilo, pozitivistički rad na bazi priznavanja ondašnjeg političkog stanja. Te su skupine od Kočića do njegovih naslednika oko »Naroda« imale većinom pretežnu notu nacionalnu i nacionalističku. Tu su notu zadržale i ine omladinske skupine, koje su se docnije obrazovale, u prvom redu »Mlada Bosna« i »Radena«. Iako su ove novije formacije sve više uzimale, uz nacionalističko-revolucionarnu, i neku sve leviju socijalnu notu, nije ta socijalna nota bila ta, koja je tim omladincima krčila put do masa. Do tih masa krčila im je put ona prva, nacionalističko-revolucionarna: Srpski otporni duh u Bosni treba čuvati i potencirati u cilju sprečavanja svakoga mirenja sa habsburškim režimom.

Taj je svesno revolucionarni duh imao kao ni u jednoj našoj oblasti odjeka i podrške u narodu, znači među bosanskim seljacima srbima. Razume se da je taj duh u početku bio ekskluzivno srpski, vodeći računa samo o srpskome elementu, odnosno o oblastima koje je srpska svest bila uokvirila u okvir buduće Velike Srbije. Tek poslednjih godina pre velikoga rata taj se horizont revolucionarne omladine počeo da proširuje i na Hrvate, pa na Slovence. Ali i pre toga proširivanja taj je omladinski revolucionarizam vršio izvestan, i to dosta znatan, uticaj na Hrvate, u glavnom na omladinske krugove. Između 1908 i 1914 izvršeno je na teritoriji habsburških Jugoslovena nekih desetak atentata. Teško je danas istražiti sa sigurnošću, iz kojega je kraja i dela u jugoslovenski politički život po prvi put uneta ta nova metodika, ali fakt jeste da je najveći broj i najuspešnije atentatore dala Bosna. Ondašnja je jugoslovenska omladina u Austriji, i hrvatska i srpska, bila počela da gleda u praksu atentata, kao u legitimnu i moralnu samoodbranu naroda protiv habsburškog agresivnog režima. Atentatori su otvoreno slavljani, za majke njihove priređivane su javne kupljačine, kojima su na čelu stajala općinska predstavništva (Split, Dubrovnik, Šibenik, gde su općinska veća zbog toga raspuštena), na javnim trgovima posle svakog neuspelog atentata i uhapšenog atentatora omladina je i u Zagrebu i u Splitu priređivala demonstracije sa karakterističnim povcima »Vivat sequens«.

Ovaj odjek revolucionarnih proceduralnih koncepcija i akcionih metoda bosanskih omladinaca u hrvatskim krajevima, sem što je unosiо jednu sasvim neobičnu notu u hrvatski javni život, delovao je indirektno i na tu samu omladinu u smislu približavanja hrvatskoj i slovenačkoj omladini. S druge strane, izvesni krugovi starije bosanske srpske političarske generacije bili su također počeli da se približavaju hrvatskim političarima, naročito onima iz Dalmacije. Unitaristička i odlučno nacionalistička orijentacija, kojom su se krenuli neki pojedini političari dalmatinski još od g. 1904, najpre s t. zv. novim kursom u saboru dalmatinskom (Trumbić, Smolaka), pa onda stvaranjem odlučno unitarističke Demokratske stranke u Splitu sa Slobodom, delovala je na neke srpske političare iz Bosne na analogan način kako su revolucionarni metodi hrvatske omladine delovali na bosansku srpsku omladinu: od uskoga plemenskoga okvira izlazili su